

Aleksander Lavrenčič

Izraz "razrešeni" morda ni srečno podan z italijanskim terminom "sospesi"

(O razrešitvi akademskih dolžnosti italijanskih honorarnih profesorjev in lektorjev)

"Čast mi je poročati pokrajinski upravi, da je univerzitetni senat na predlog sveta filozofske fakultete z dne 15. novembra 1943 sklenil v svoji seji z dne 14. januarja t. l., da se italijanski profesorji in lektorji razrešijo vseh akademskih dolžnosti in pravic na tukajšnji univerzi, glede njihovih prejemkov ter termina razrešitve pa da blagovoli izdati pokrajinska uprava potrebno odločbo.

Gre za honorarna profesorja CALVI Bartolomeo in DUPRE - THESEIDER Evgenio ter honorarne lektorje dr. RORATO - GROHAR Valerija, GIACON Decio, GENTILE Galileo, dr. PAPALUCA Vito ter dr. BUDROVICH Attilio.¹

Vsem navedenim so bili ustavljeni službeni prejemki s 30. septembrom 1943, ker se deloma sploh niso vrnili s počitnic v Ljubljano, predvsem pa zato, ker nihče od imenovanih ni začel delati na univerzi v zimskem semestru 1943/44. Izjema je bil le lektor dr. Budrovich Attilio. Njemu so bili začasno ustavljeni službeni prejemki osemindvajsetega februarja 1943, ker je bil vpoklican v vojaško službo. (Prejemki so bili začasno ustavljeni po naročilu tedanjega višjega inšpektorata ministrstva za nacionalno vzgojo pri Visokem komisariatu v Ljubljani z dne 4. marca 1943.) Vendar se je dr. Budrovich po septembrskih dogodkih (kapitulacija Kraljevine Italije), ponovno javil na univerzi. Zastopal je stališče, da mu je služba na univerzi zaradi vojaščine le začasno prenehala in je zato upravičen do dohodkov vsaj do razrešitve.

Razmere na univerzi v začetku italijanske zasedbe

Delo na univerzi je bilo začasno prekinjeno sredi aprila 1941.² Visoki komisar za Ljubljansko pokra-

jino Emilio Grazioli je 3. maja 1941 dovolil, da se je delo na univerzi nadaljevalo v polnem obsegu. Rektor je za datum začetka predavanj določil 12. maj 1941.³ Italijanske okupacijske oblasti so hotele univerzitetni urnik predavanj nekoliko spremeniti. Pravna (juridična) fakulteta bi morala uvesti predavanja italijanskega prava, filozofska predavanja iz italijanske zgodovine in literature, na vseh fakultetah pa bi morali namestiti lektorje za italijanski jezik. Pouk italijanskega jezika je bil obvezen za vse slušatelje, za vse študente humanističnih smeri na filozofski fakulteti pa je bil obvezen tudi obisk predavanj iz italijanske zgodovine in literature ter opravljanje izpitov iz teh predmetov.⁴

prevratom v aprilu je prišla univerza v popolnoma nov položaj. Štirinajst dni v aprilu je bila univerza zaprta; nato je prišlo sporočilo, da se sme delo nadaljevati..." Univerza bi morala biti zaprta, sodeč po tem podatku od 17. 4. 1941, toda rektorjevo poročilo o omenjeni seji datuma ne precizira: *"...Po približno 14. dnevnem zaprtju univerze..."* Iz obeh navedenih dokumentov je razvidno le, da je bila univerza zaprta po italijanski zasedbi, ni pa podatkov o delovanju v času aprilske vojne. Natančneje o tem poroča dekan pravne fakultete (ZAMU, T - 1, Zapisniki sej juridične fakultete v Ljubljani 1941-50, Zapisnik o konferenci profsorskega zbora juridične fakultete 25. 4. 1941). Zaradi izrednih razmer so bile podaljšane velikonočne počitnice.

³ Metod Mikuž, Gradivo za zgodovino univerze v letih 1919-1945, v: Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani 1919 - 1969, Ljubljana 1969, str. 88.

⁴ Poročilo rektorja vrhovnemu komisarju operacijske cone "Jadransko primorje" o odnosu do italijanskih oblasti za časa okupacije z dne 30. novembra 1944 na zahtevo vrhovnega komisarja z dne 3. 11. 1944. ZAMU, IV - 219. *"...Im Belange des Unterrichts war eine Anpassung an die neuen Verhältnisse geplant. So sollte an der juristischen Fakultät auch das italienische Recht, an der philosophischen Fakultät die Geschichte Italiens sowie die italienische Sprache und Literatur gelesen werden. Tatsächlich sind schon in ersten Jahren der Besetzung die entsprechenden Fachkräfte im Range von italienischen ordentlichen Professoren für die philosophische Fakultät ernannt worden, ausserdem aber auch für alle anderen Fakultäten besondere Lektoren der italienischen Sprache. Der Unterricht der italienischen Sprache an der Universität war für alle Hörer verbindlich, ebenso der Besuch der Vorlesungen und die Prüfungen aus der italienischen Geschichte und Literatur für die humanistischen Prüfungsgruppen der philosophischen Fakultät..."*

¹ Dopis rektorja univerze šefu pokrajinske uprave v Ljubljani z dne 10. 2. 1944, Zgodovinski arhiv in muzej Univerze v Ljubljani (odslej ZAMU), IV - 81.

² ZAMU, T - 1, Zapisniki sej univerzitetnega sveta, univerzitetnega senata in univerzitetne uprave, knjiga 7, Zapisnik redne seje univerzitetnega sveta 14. 6. 1941: "S

Očitno je, da je okupacijska oblast⁵ z uvajanjem novih predmetov namenila univerzi vlogo "mostu pri izvozu dvatisočletne kulture", kar je poudaril tudi prosvetni minister Bottai ob obisku 13. maja: "V Mussolinijevem imenu želimo navezati stike med italijansko šolo in kulturo ter slovensko šolo in kulturo."⁶ Dolgoročno zasnovan načrt podrejanja slovenske znanosti in kulture italijanski ni uspel, ne samo zaradi vojaškega neuspeha, pač pa tudi zaradi države univerzitetnih oblasti, zahvaliti pa se mu moramo za pozitivne posledice, ne glede na njegove osnovne namene: obogatil je knjižni fond univerze.⁷

Rektor univerze je 7. avgusta poslal dekanu filozofske fakultete dopis, v katerem mu sporoča o dolžnosti fakultete glede sklepa fakultetnega sveta filozofske fakultete in razgovora z inšpektorjem prosvetnega ministrstva dr. Raimondijem, ki ga je opravil dan prej, da uvede obvezni pouk o italijanski literaturi in zgodovini. *"Označena predmeta naj bi začela poučevati redna profesorja (za vsak predmet po eden) z novim študijskim letom. Zato bi bilo potrebno, da filozofska fakulteta čimprej ukrene vse potrebno, tako da bo zadevni sklep o uvedbi novih predmetov lahko objavljen v seznamu predavanj za bodoči zimski semester."*⁸ Oba predmeta sta bila tudi uvrščena v urnik predavanj, vendar brez določenih predavateljev.⁹ Slušatelji od XII. do XXVII. skupine (skupina za narodni jezik, skupina za narodni jezik in književnost, skupina za narodno književnost, slovanska skupina, klasična skupina, orientalna skupina, germanska skupina, skupina za zgodovino Italije in Slovenije, skupina za občo zgodovino, skupina za umetnostno zgodovino, skupina za primerjalno književnost, etnološka skupina, filozofska skupina, psihološka skupina, pedagoška skupina), z izjemo XVIII. skupine (romanska skupina), so morali obvezno obiskovati predavanja iz obeh predmetov in opraviti ustni izpit. Predavanja o italijanski literaturi so bila obvezna tudi za slušatelje romanske skupine, poleg ustnega so bili dolžni opraviti tudi pisni izpit, za predavanja o italijanski zgodovini pa je zadoščal le ustni izpit. Pisni izpit iz italijanske zgodovine je bil seveda obvezen za obe zgodovinski

skupini. Pravico do opravljanja usnega izpita so študenti pridobili po štirih semestrih, do opravljanja pisnega izpita pa po osmih semestrih predavanj.

*Italijanski vojaki korakajo mimo univerze
(Ljubljana v ilegali I, DZS, Ljubljana 1959)*

Nastavitev honorarnih profesorjev in lektorjev

Prof. Bartolomeo Calvi je zasedel mesto honorarnega profesorja za italijansko književnost pri stolici za romanske jezike in književnosti na filozofski fakulteti kr. univerze v Ljubljani 1. decembra 1941. Pripadel mu je stalni mesečni honorar v znesku 2.900 lir (bruto; neto 2.500).

Rojen je bil 31. 10. 1886 v Palestru, očetu Luigiju in materi Gugielmi (roj. Galetti), poročen je bil z Bertolo Piesino (39 let) in bil oče dveh sinov: 15-letnega Bona in 6-letnega Romana. Od leta 1939 je imel prijavljeno stalno bivališče v Torinu. Doktoriral je iz klasične filologije. V prvi svetovni vojni se je boril na fronti od 26. 11. 1915 do 1918 in bil odlikovan s križcem za zasluge. Po končani vojni je nekaj časa poučeval na učiteljsku v Tolminu. Od 3. marca 1925 član P. N. F.

Kvalifikacije za docenta italijanske literature v smislu 19. in 20. člena zakona o univerzah Bartolomeo Calvi, ki je študiral klasično filologijo in se kasneje specializiral za slovenista, ni imel. Toda

⁵ O odnosu italijanskih okupacijskih oblasti do slovenskih intelektualcev in do slovenske univerze glej Bojan Godeša, "Našega sovražnika predstavlja 'inteligencia' Ljubljane." Italijanski okupator in slovenski izobraženci, 27. zborovanje slovenskih zgodovinarjev, Zbornik, Ljubljana 1994. Univerzi je bilo v prvotnih načrtih namenjeno pomembno mesto za uresničevanje zasedbene politike, zato so si novi oblastniki že kmalu skušali zagotoviti vpliv na njej. Sprva so si hoteli pridobiti zaupanje v univerzitetnem okolju z gmotno podporo.

⁶ ZAMU, IV - 217.

⁷ Poročilo rektorja... Glej op. 4.

⁸ ZAMU, IV - 217.

⁹ Programmi dei corsi per il semestre invernale 1941/42 - XX / Seznam predavanj za zimski semester 1941/42 - XX, Lubiana/Ljubljana 1941.

prevladalo je mnenje, da je Calvi s svojim dosedanjim delom s področja slovenistike in klasične filologije dokazal, da popolnoma obvlada literarno zgodovinske znanstvene metode, obenem pa je bil več predavateljskega jezika kr. univerze v Ljubljani. V fakultetnem mnenju, sprejetem na seji 4. decembra je bilo izraženo, da izmed 21-ih navedenih del, s katerimi je podprl prijavo za honorarnega profesorja italijanske literature, sedem obravnava slovensko literaturo, eno slovenski jezik, dve hrvaško literaturo, pet slovensko literaturo v odnosu do italijanske, dve hrvaško literaturo v odnosu do italijanske, eno jugoslovansko literaturo v odnosu do italijanske, dve deli obravnavata probleme iz klasične filologije, en prispevek pa je specialno italijanski.¹⁰

Eugenio Dupre (Theseider), sin Francesca in Fanny roj. Rettig, je bil rojen 22. 3. 1898 v Rietiju. Ob nastopu službe v Ljubljani je bil poročen mož

¹⁰ ZAMU, IV - 6. Curriculum studiorum ac vitae del dottor prof. Bartolomeo Calvi: "...Prova di ciò sono molte pubblicazioni, di cui si elencano qui le principali:

1. Traduzione letterale e studio critico di "Il re di Betanov" dello sloveno Ivan Cankar. Lo studio critico ha meritato di venir tradotto in sloveno sulla "Modra ptica".

2. Ivan Cankar: La mia vita, traduzione e studio critico. Fu giudicato il miglior contributo degli italiani allo studio della letteratura slovena.

3. Il canto V dell'Inferno di Dante, nelle versioni slovene studiato criticamente da B. Calvi (Ha meritato un premio della R. Accademia d'Italia).

4. La sventura di Ite in Giuseppe Parini e nel poeta sloveno Simon Gregorčič.

5. I canti popolari sloveni e la saga di Matija Corvino.

10. Un documento inedito di Silvio Pellico rinvenuto nel Museo storico di Lubiana nel 1930 (è il foglio di traduzione del martire piemontese dai Piombi allo Spielberg).

12. Riflessi della cultura italiana fra gli sloveni (Convivium, Torino, 1930).

14. Il crisantemo bianco ossia Ivan Cankar e la critica.

15. Le immagini di sogni. (Podobe iz sanj) di Ivan Cankar.

16. Ivan Cankar: Le immagini di sogni. Introduzione, versione letterale e note di B. Calvi (In corso di stampa presso Utet di Torino nella Collana dei grandi autori stranieri diretta dall'Ecc. Farinelli).

17. La sintassi slovena (lavoro oramai ultimato e per il quale l'autore è stato appositamente in Lubiana).

18. Presso la casa Mondadori appariranno presto: a) la seconda edizione della Mia vita di Ivan Cankar; b) la Trilogia dello Cankar.

20. Sta per apparire in Convivium una larga recensione delle versioni slovene del Promessi sposi del Manzoni e del Decameron del Boccaccio di Andrea Budal.

21. Come frutto dell'insegnamento tenuto in qualità di lettore della lingua e letteratura slovena nella R. Università di Torino nell'anno scolastico passato apparirà presto un volume sui contatti spirituali fra gli italiani e gli sloveni con relazione particolarmente importanti: a) sul frate piemontese Alasia di Sommariva Bosco, b) su Pier Paolo Vergerio e il Trubar; c) sul Savio, il Čop, il Prešeren e il Petrarca; d) sul Bergamasco Zois; su Dante, della cui Divina Commedia è in preparazione a Lubiana una nuova buona completa versione, ecc."

s tremi sinovi in znanjem štirih tujih jezikov: nemškega, francoskega, angleškega in španskega. Med prvo svetovno vojno je bil vojak v letih 1917 in 1918, od 3. marca 1925 je bil član P.N.F. Sodeloval je na VIII. mednarodnem kongresu zgodovinarjev v Zürichu (1938) in pripravljaval organizacijo IX. kongresa, ki bi moral biti leta 1943 v Rimu.

Komisija filozofske fakultete ni imela vpogleda v publikacije g. Eugenija Dupreja, ker "žalibog niso bile predložene".¹¹ Znanje so ji bile samo recenzije nekaterih njegovih del (o pismih sv. Katarine Sienske) in mnenji komisij kr. Univerze v Palermu (z dne 9. 2. 1939 pri konkurzu za zasedbo stolice za srednjeveško zgodovino) ter Univerze v Urbinu z dne 21. 3. 1940 pri konkurzu za zasedbo stolice za zgodovino. Omenjene recenzije in mnenji obeh komisij so bile tako prepričljive, da so se vsi podpisani brez nadaljnega lahko nanje naslonili ter priznali kandidatu potrebne kvalifikacije za honorarnega profesorja kr. Univerze v Ljubljani. Komisija je izrazila le željo, da ji g. kandidat naknadno predloži svoja glavna dela v vpogled.

Univerzitetni senat je poleg zgoraj omenjenih honorarnih profesorjev izvolil na redni seji 9. decembra 1941 tudi dve lektorici in dva lektorja za italijanski jezik: dr. Nereo de Grassi (medicinska fakulteta), dr. Valerio Rorato - Grohar (filozofska fakulteta), prof. Attilia Budrovicha (pravna fakulteta) in dr. Alda Franchija (teološka fakulteta). Kandidata za tehniško fakulteto so določili kasneje, ker je bila omenjena fakulteta tedaj začasno zaprta.

Spremembe po nemški zasedbi Ljubljane

Nekateri ljudje trdijo, da je Rim večn, kar pa gotovo ne velja za operacije italijanske vojske med drugo svetovno vojno. Po kapitulaciji dotedanjih zaveznikov, je Ljubljano zasedla nemška vojska. S prihodom novega okupatorja so se spremenile tudi razmere na univerzi. Predvsem niso bila več potrebna predavanja o italijanski zgodovini in literaturi ter pouk italijanskega jezika.

Dekanat filozofske fakultete je 29. novembra 1943 poročal rektoratu, da je fakultetni svet na seji 15. novembra 1943 na predlog prof. Ramovša sklenil, da italijanske profesorje in lektorje razreši vseh akademskih dolžnosti in pravic.¹² Univerzitetni senat je obravnaval predlog sveta filozofske fakultete na seji 14. januarja 1944 in sklenil, da se omenjeni honorarni profesorji in lektorji razrešijo vseh akademskih dolžnosti in pravic. O tem je rektor poročal pokrajinski upravi v Ljubljani, ki je bila pristojna za izdajo potrebne odločbe glede njihovih prejemkov in termina razrešitve. Šef pokra-

¹¹ ZAMU, IV - 10. Fakultetno mnenje o kvalifikaciji g. Eug. Dupreja.

¹² ZAMU, IV - 81.

jinske uprave je na predlog rektorja Univerze v Ljubljani z dne 10. februarja 1944, sestavljenega na osnovi sklepa univerzitetnega senata z dne 14. januarja 1944 in na osnovi prvega člena naredbe o upravljanju Ljubljanske pokrajine (z dne 20. septembra 1943) ter določb obče univerzitetne uredbe in dobljenih pooblastil odločil, da se omenjeni honorarni profesorji in lektorji razrešijo akademskih pravic in dolžnosti na Univerzi v Ljubljani z dnem 30. septembra 1943. Na ta dan so jim bili že predhodno ustavljeni dohodki, ker se v zimskem semestru 1943/44 niso vrnili na delovno mesto. Izjema je bil že prej omenjeni dr. Budrovich Attilio.

Prof. Bartolomeo Calvi se je po obvestilu o razrešitvi oglašil s prijaznim pismom rektorju Milku Kosu. Že v začetku je navedel, da se mu zdi razrešitev popolnoma normalna in logična (v tem času je bil Calvi zaposlen na univerzi v Torinu). Kot poznavalec slovenskega jezika je le polemiziral s Kosom o pravilnem prevodu izraza "razrešeni", ki se po njegovem mnenju ni ujemal z italijanskim terminom "sospesi". Poudaril je, da ga na slovenske kraje veže veliko lepih spominov in upa, da se bo lahko kmalu oglašil na obisku v Ljubljani, kjer je tudi pustil nekaj knjig. Ni pozabil pozdraviti tudi kolegov profesorjev na univerzi. Rektor Kos je Bartolomeu odgovoril 13. julija 1944: *"Spoštovani gospod profesor! Dovolite, da se Vam kar najpri- srčneje zahvalim za Vaše ljubeznivo pismo. Dobro Vas razumem, da izraz "razrešeni" za dobrega poznavalca obeh jezikov morda ni srečno podan z italijanskim terminom "sospesi", toda celo v uradnih spisih se nekatera mesta včasih skoraj ne dajo točno prevesti. Zelo me veseli, da Vas na tukajšnje kraje veže toliko lepih spominov, zlasti pa so mi v veliko zadovoljstvo Vaše študije o slovenski književnosti. Zato bom z radostjo uporabil priliko, da Vas osebno pozdravim, ko se oglosite v Ljubljani."*¹³

Karabinjerji ob paradi na Kongresnem trgu (Ljubljana v ilegali II, DZS, Ljubljana 1961)

Univerzitetno knjižnico je delno uničilo letalo, ki se je zrušilo nanjo (Ljubljana v ilegali IV, DZS, Ljubljana 1970)

Bolj zapletena je zgodba dr. Attilia Budrovicha. Lektor s priimkom očitnega slovanskega izvora (v dokumentih je včasih naveden tudi kot Budrovič Atilij) je bil rojen v Splitu (8. november 1913). Vojna, ki je sledila njegovemu rojstvu, je temeljito spremenila meje v Dalmaciji. Attilio se je šolal v tedaj italijanskem Zadru (Ginnásio - liceo G. D'Annunzio a Zara) in je bil kasneje v tem mestu, italijanskem otočku sredi jugoslovanskega ozemlja, tudi zaposlen.¹⁴

Z dekretom Visokega komisarja za Ljubljansko pokrajino z dne 12. decembra 1941 je bil prof. Attilio Budrovich imenovan za lektorja italijanskega jezika na pravni fakulteti Ljubljanske univerze. Službo na njej je opravljal do konca februarja 1943,¹⁵ ko je bil vpoklican v vojaško službo. Z odločbo Visokega komisarja z dne 4. marca 1943 so mu bili ustavljeni prejemki z 28. februarjem 1943. Hkrati s tem je bil izdan nalog, da se njegovi prejemki nakazujejo od 1. marca 1943 dalje prof. Rorato - Groharjevi, lektorici na filozofski fakulteti, ki je bila pozvana, da ga na pravni fakulteti nadomešča za čas njegove odsotnosti. To stanje je trajalo vse do 8. septembra 1943, zaradi česar je prejela prof. Rorato - Grohar 1. septembra 1943 tudi Budrovichev honorar za mesec september 1943. 11. septembra 1943 (ponovno tudi konec septembra ali v začetku oktobra) se je lektor Budro-

¹⁴ ZAMU, IV - 7. Življenjepis je podan v italijanščini.

¹⁵ ZAMU, T - 1, Zapisniki sej juridične fakultete v Ljubljani 1941 - 50, Zapisnik 2. redne seje fakultetnega sveta juridične fakultete 23. 1. 1943. Zanimivo je, da je v tem zapisniku navedeno, da je lektor dr. Budrovich sporočil, "da mora službeno odpotovati, vsled česar ne bo predaval". Zato je bilo sklenjeno, da ga bo nadomestila ga. Grohar - Rorato.

¹³ ZAMU, IV - 81.

vich zopet oglašil na univerzi in izrazil željo, da bi sam prevzel lektorat italijanskega jezika na pravni fakulteti. Obveščen je bil, da mora, glede na spremenjenjene razmere, o tem sklepati filozofska fakulteta, ki je bila pristojna za njegovo izvolitev, ker je sodil filološki pouk in strokovna ocena kandidatov za ta pouk v njen delokrog. Medtem je izšla naredba šefa pokrajinske uprave z dne 11. novembra 1943 o začasni ustavitvi predavanj na ljubljanski univerzi,¹⁶ 15. novembra pa je fakultetni svet filozofske fakultete sklenil, da se italijanski profesorji in lektorji razrešijo akademskih dolžnosti in pravic na ljubljanski univerzi, ravno Budrovicheva vrnitev pa je vnesla zmedo v izvrševanje sklepa o razrešitvi. O tem priča tudi prošnja prof. Franca Ferjana rektorju, če bi lahko podal vsaj osebno mnenje o Budrovichevem primeru. Po Kosovem naziranju je bilo utemeljeno, da se vsi ostali profesorji in lektorji razrešijo že s koncem septembra 1943 in se prav s tem datumov ustavi tudi izplačevanje prejemkov, ker se sploh niso več javili v službo po velikih počitnicah, ki so trajale do vključno 24. septembra. Pri tem zapletu pa je izrazil mnenje, da je treba obravnavati primer lektorja Budrovicha nekoliko drugače, ker se njegova zglasitev na univerzi lahko smatra kot "jav-

ljanje v službo". *"Ob taki presoji se mi vsili mišljenje, da gredo lektorju Budrovichu prejemki do dne ko je filozofska fakulteta sklenila tudi njegovo razrešitev, t. j. do 15. novembra 1943. Pripominjam pa, da lektor Budrovich po svoji vrnitvi ni opravljal nobenega dela na univerzi, po 11. novembru pa ga tudi ne bi mogel opravljati, ker so bila predavanja s tem dnevom ustavljena. Njegovi kosmati prejemki so znašali z začasno vojno doklado vred L. 1160.- na mesec."*¹⁷

Zato je v rektorjevem poročilu Šefu pokrajinske uprave o razrešitvi omenjenih profesorjev in lektorjev z dne 10. februarja 1944 ponovno izrecno omenjen A. Budrovich.¹⁸ Odlok prezidenta Rupnika z dne 10. marca 1944 še vedno ni rešil dilem. Potrdil je, da je Budrovich razrešen z dnem 14. januarja 1944, poleg tega, se mu z dnevom razrešitve ustavi tudi izplačilo dohodkov. Toda rektorat univerze še vedno ni bil zadovoljen, ker ni bilo določeno, kaj storiti z Budrovichevi dohodki pred septembrom 1943 in zato je poslal rektor 29. marca nov dopis Šefu pokrajinske uprave. Dokončno rešitev je pomenil šele odlok slednjega (z dne 7. aprila 1944), da Budrovichu pripada honorar za čas od ponovnega nastopa službe (11. septembra 1943) do 14. januarja 1944.

Sporni primer je bil rešen, toda Budrovichevih opravkov z ljubljansko univerzo še ni bilo konec. Zadnjo prošnjo je poslal rektoratu univerze 23. 11. 1945.¹⁹ V njej prosi za potrdilo o tem, da je bil na ljubljanski univerzi nameščen najprej kot honorarni predavatelj in nato lektor v akademskih letih 1940/41 do 1943/44. Iz potrdila bi moralo biti razvidno njegovo obnašanje do univerze in njegova želja o odhodu v Italijo, ker je tu ostal brez službe (lektorat italijanskega jezika ni več obstajal). To potrdilo je zahteval urad KNOJ-a za izstavitev potnega dovoljenja. Rektorat je odobril rešitev prošnje in potrdilo izstavil na posebni polpoli. V potrdilu je navedeno, da je vestno izvrševal svoje službene dolžnosti v študijskih letih od 1941/42 do 1943/44 (in ne 1940/41, kot je napisal v prošnji).

Dr. Valeria Rorato - Grohar, ki je v času odsotnosti nadomeščala Budrovicha na pravni fakulteti, je bila decembra 1941 izbrana za honorarno lektorico italijanskega jezika na filozofski fakulteti z mesečno plačo 1.765 lir, plačo so ji kasneje povišali na 2.000 lir neto (januar 1943), od 1. marca 1943 pa so ji nakazovali še plačo odsot-

¹⁶ ZAMU, T - 1, Zapisniki sej univerzitetnega sveta, univerzitetnega senata in univerzitetne uprave, knjiga 7, Zapisnik redne seje univerzitetnega sveta 12. 7. 1944. Okoliščine in pomen Rupnikovega odloka za delo na univerzi je rektor podal v poročilu: *"Odredba šefa pokrajinske uprave generala Rupnika z dne 11. novembra 1943 je glede na to, da se je veliko število slušateljev prijavilo za sprejem v slovensko domobranstvo kakor tudi na prostovoljno delo za obnovo dežele ter v pomoč ljudstvu in bi bili le - ti zaradi nezmožnosti obiskovanja predavanj na univerzi napram drugim oškodovani, določila, da se predavanja na univerzi v Ljubljani do nadaljne odredbe ustavijo. Tako so bila na univerzi v Ljubljani 11. novembra prekinjena predavanja in vaje. Kmalu so se začela prizadevanja, da bi prišlo do obnove predavanj in vaj, in to od raznih strani. Vkljub nekaterim obljubam in načrtom glede ureditve pouka pa ta prizadevanja doslej niso rodila uspeha. Nasprotno, z odrejenost in junija realizirano delovno službo je bilo od števila naših slušateljev prizadetih preko 400, z novimi vojaškimi rekvizicijami so pa bili univerzi odvzeti nadaljni prostori.*

Izven predavanj in vaj, se je pa tudi v tem štud. letu na univerzi vršilo delo po institutih, seminarjih in laboratorijih, seveda kolikor so to dopuščale prilike glede prostorov in druge okoliščine. Opravljali so se tudi izpiti, rigorozni in vršile promocije. Omenim naj, da je bilo od zadnje seje univ. sveta samo za doktorje promoviranih 43 kandidatov."

Delo na univerzi torej kljub odloku ni bilo popolnoma prekinjeno. V tem času je koncentrirano združevanje ljudi predstavljalo tudi nevarnost množičnega pokola. Da se ta nevarnost lahko nepričakovano uresniči je potrdilo strmoglavjenje letala na poslopje univerzitetne knjižnice, 29. januarja 1944 ob 11. uri dopoldne. Eksplozija je povzročila požar in veliko razdejanje, uničena je bila oprema in ogromna večina knjig. (Rektorjevo poročilo na seji 12. julija 1944.)

¹⁷ ZAMU, IV - 7.

¹⁸ ZAMU, IV - 81. *"Prosim, da blagovoli vzeti pokrajinska uprava to moje poročilo na znanje in izdati glede definitivne razrešitve vseh imenovanih ter ustavitve prejemkov potrebno odločbo, posebej pa še pojasniti vprašanje prejemkov ozir. službovanje dr. BUDROVICHIA."*

¹⁹ ZAMU, IV - 7. Prošnja je tudi dokaz, da je Budrovich obvladal slovenski jezik, čeprav je leta 1941 podal svoj življenjepis v italijanščini (gl. op. 14).

nega dr. Budrovicha.²⁰ Valeria Rorato - Grohar je, kot sama navaja, ustno in pisno brezhibno obvladala slovenski jezik, o čemer bi lahko sklepali že po njenem priimku. Žal ni jasno, kateri je deklški.

Spet drugačen je primer dr. Vita Papaluca. Honorarni lektor za italijanski jezik na teološki fakulteti je bil avgusta 1943 vpoklican v razpadajočo italijansko vojsko. Njegovi domači niso prejeli do aprila 1944 o njem nobene vesti. Sestra Maria je zato poslala 19. aprila v Ljubljano pismo, naj sporočijo vsakršne podatke o njem njej, ali njegovi mami. Rektor ji je lahko odpisal le, da je bil že 30. septembra 1943 razrešen vseh akademskih pravic.²¹

Dr. Vito Papaluca je zasedel mesto lektorja za italijanski jezik na teološki fakulteti 25. januarja 1943. Za honorarnega lektorja ga je soglasno izbral fakultetni svet filozofske fakultete 7. decembra 1942, njegovo izvolitev je tri dni kasneje soglasno potrdil tudi univerzitetni senat, zanimivo pripombo je podal le dekan pravne fakultete dr. Polec.²² Dr. Papaluca je pred odhodom na počitnice, julija 1943, vodjo računovodstva univerze pooblastil, da je lahko dvignil njegove mesečne prejemke za avgust, september in oktober in jih poslal na naslov v Rimu. Po Banci di Roma je poslal prejemke za avgust in september, oktobrskih pa zaradi novonastalih razmer ni mogel. Ti prejemki so bili začasno deponirani v rektorski blagajni. Po večkratnih neuspešnih poskusih je vodja računovodstva novembra 1943 vrnil prejemke pokrajinski upravi v Ljubljani (1.109,50 lir), zadevna pooblastila pa uničil.

Giacon Dezio je januarja 1943 postal honorarni lektor za italijanski jezik na tehniški fakulteti. Tudi on je pred odhodom na počitnice v avgustu leta 1943 pooblastil za dvig dohodkov gospoda Mihelčiča. Mihelčič mu je septemberske dohodke poslal na naslov v Padovi in Giacomova prekinitev delovnega razmerja ni povzročala nobenih težav.²³

²⁰ ZAMU, IV - 16.

²¹ ZAMU, IV - 81.

²² ZAMU, IV - 44. "Vendar brez ozira na konkretni predmet in osebe zgolj v varstvo pravic posameznih fakultet s formalnim ugovorom da bi bilo po fakultetnih uredbah potrebno, da lektorja, postavljenega izrecno za posamezne fakultete, izbero fakultetni sveti teh fakultet. Z isto pravico bi mogel fakultetni svet filozofske fakultete izbrati predavatelja na primer za staroslovenščino na teološki ali za mineralogijo na tehnični fakulteti, oni medicinske fakultete za pastoralno medicino na teološki in sodno medicino in psihiatrijo na juridični fakulteti; fakultetni svet juridične fakultete zopet za pravne predmete na tehnični fakulteti. Pa vendar bi vsakdo smatral tak izbor kot nezakonit.

Dovoljujem si še pripomniti, da sem v seji fakultetnega sveta juridične fakultete že lani poudarjal, da je tak način izbora nepravilen.

Prosim tudi, da se prihodnjič personalnim predlogom priložijo tudi strokovna mnenja, da ne postane glasanje gola formalnost."

²³ ZAMU, IV - 14.

R. UNIVERSITÀ DI LUBIANA - KR. UNIVERZA V LJUBLJANI

Programmi dei corsi Seznam predavanj

per il semestre invernale 1941/42-XX.
za zimski semester 1941/42-XX.

(25 settembre 1941 — 15 febbraio 1942)

(od 25. septembra 1941 do 15. februarja 1942.)

Lubiana - Ljubljana.

Založila univerza. Tisk J. Blasnikova nasl., univerzitetne tiskarne,
litografije in kartonaje d. d. v Ljubljani. Odgovoren F. Kralj.
1941.

Seznam predavanj za zimski semester 1941/42 - XX. (biblioteka ZAMU)

V skladu s svojim priimkom (gentile = vljuden, priazen, nežen) je neopazno in brez povzročanja vznemirjanja odšel iz Ljubljane tudi Galileo Gentile, honorarni profesor za italijanski jezik na medicinski fakulteti.²⁴

Razmere na pravni fakulteti in povojna analiza glede veljavnosti izpitov in priznanih semestrov

Podobno kot na filozofski (kjer so uvedli predavanja iz italijanske zgodovine in literature), bi morali tudi na pravni fakulteti uvesti predavanja iz italijanskega državnega prava. Kot je iz dokumentov razvidno, se to ni zgodilo.

Komisija, izbrana na izredni fakultetni seji 11. junija 1945,²⁵ je 12. junija razpravljala o dveh vprašanjih: o veljavnosti izpitov, opravljenih v času okupacije in o veljavnosti semestrov, prebitih na fakulteti v istem času. Po izčrpni obravnavi vseh upošte-

²⁴ ZAMU, IV - 14.

²⁵ ZAMU, T - 1, Zapisniki sej juridične fakultete v Ljubljani 1941 - 50, Zapisnik o seji, ki jo je imela komisija, izbrana na izredni fakultetni seji z dne 11. junija 1945, na dekanatu pravne fakultete dne 12. junija 1945.

vanih okoliščin je komisija sklenila, da pomenijo opravljeni izpiti za izpraševalca samo ugotovitev znanja in poznanja določene pravne stvarine. Izpit daje strokovno kvalifikacijo, ne pa pravice do službe, ki jo podeljuje oblastvo po svoji svobodni presoji. Še bolj formalen značaj imajo rigorozi in doktorski izpiti na pravni fakulteti. Doktorat prava se zahteva v javni službi samo kot pogoj za

akademska službo, ni pa več potreben za druge službe (advokatura, državno pravobranilstvo).

Glede na okoliščine je bila komisija mnenja, da iz pravnopolitičnih razlogov nikakor ne bi bilo priporočljivo, da bi se izpiti, opravljeni na pravni fakulteti v času sovražne okupacije (od 25. 9. 1941 do 9. 5. 1945), razveljavili ali da bi se semestri te dobe anulirali.

FACOLTÀ

DI

LETTERE E FILOSOFIA

R. UNIVERSITÀ DI TORINO

23

Al Rettore dell'Università di

Luhana

Trovo profondamente naturale e logico
la deliberazione del Capo d'Università
ovvero solo che forse al termine respetti
non è stato ben reso un rispetto;
potrebbe però anche darsi che si è
io. Comunque, non ostante la simpatia
di fatto che io sempre nutro verso gli
siciliani e i miei studi circa la loro letteratura,
che mi avrebbero potuto anche infondere qualche
speranza di un eventuale ritorno a quell'
Università, dichiaro formalmente che dal
momento in cui la mia autorità non
ordinavano di riprendere il mio insegnamento
a Torino, sono stato per me sempre
stato lungi dall'invocare da parte
dell'Università alcuna restituzione alcuna diritto
che non fosse stato maltrattato dal mio

578710 2/20

Pismo Bartolomea Calvia rektorju dr. Milku Kosu (ZAMU, IV - 81)

Komisija je podala tudi razloge za utemeljenost tega stališča. Kot prvo je navedeno, da se okupatorska oblast ni vtikala v univerzitetni ustroj niti glede sestave učnega osebja, niti učnega načrta, izpitnih predmetov in metod dela ter izpraševanja. Poudarila je, da je to je veljalo še prav v posebni meri za pravno fakulteto. V osebni sestavi učnih moči ni bilo na fakulteti med okupacijo takorekoč nobenih sprememb. Imenovani so bili le, vendar ob popolnem spoštovanju univerzitetne avtonomije, po en dotedanji priv. docent za izrednega oz. za rednega profesorja in dva nova priv. docenta, toda vsi na podlagi strokovne usposobljenosti, ki so si jo pridobili s svojim znanstvenim delom še pred okupacijo. Učni načrt je ostal isti, izpitni predmeti se niso spremenili, predavanja so potekala na osnovi pozitivnega prava, kot je veljalo v predaprilski Jugoslaviji. Tudi izpiti so se opravljali po predpisih, veljavni že pred okupacijo, poleg tega se tudi način spraševanja in zahteve, ki so se postavljale kandidatom, niso razlikovale po kakovosti od stanja pred okupacijo, torej izhaja iz teh dejstev, da imajo opravljeni izpiti glede strokovnega znanja isto vrednost in veljavnost kot pred aprilom 1941.

Da bi komisija prikazala realno podobo dogajanj med okupacijo, je omenila, da je Visoki komi-

sariat odredil, naj italijanski univerzitetni profesorji prisostvujejo doktorskim izpitom (po novi fakultetni uredbi) v vlogi komisarjev. Profesor Calvi s filozofske fakultete je bil enkrat ali dvakrat dejansko prisoten na izpitu, ni pa se v potek izpita vtikal na noben način. Sam je nato izjavil, da tako sodelovanje nima nobenega smisla, nakar se je omenjena odredba preklicala.

K izpitu so se lahko prijavili vsi, ki so izpolnjevali pogoje iz študijskih predpisov in opravili zadostno število zahtevanih semestrov. Fakulteta je poskušala še posebej ustreči internirancem in zapornikom, ki so se vračali iz italijanskih koncentracijskih taborišč in ječ. Dovoljevala jim je izredne izpitne termine ob vsakem času, tudi med počitnicami.

Italijanska okupatorska oblast je od jeseni 1942 dovoljevala svoboden vpis na univerzo le slušateljem oz. slušateljicam, ki so bili pristojni v kakšno izmed občin tim. Ljubljanske pokrajine. Slovenskim pribežnikom iz krajev, ki so bili pod nemško okupacijo, pa je bil vpis dovoljen le na podlagi posebnega dovoljenja okupatorja. V zimski semester 1943/44 se je lahko vpisal vsakdo, ki je izpolnjeval pogoje, kakršne so zahtevali predpisi za vpis na univerzo v Kraljevini Jugoslaviji.

R. Commissariato civile per i territori
sloveni occupati - Lubiana.
Rettorato dell'Università - Lubiana.

Štev. 42/41 V Ljubljani, dne 3. maja 1941.

Kr. civilni komisariat za zasedeno slovensko
ozemlje - Tiskovni urad v

Ljubljani.

Prosim, da dovolite objaviti po radiu naslednjo vest:
Z univerze: Z današnjim dnem 3. maja 1941 je ljubljanska uni-
verza zopet odprta. Predavanja in vaje se prične 12. maja 1941.

Za uslugo se Vam najtopleje zahvaljujem.

P.n. REKTORJA
v.d. univ. sekretarja:

R. Mitja

AD ACTA

R. Commissariato Civile per i
territori sloveni occupati
Rettorato dell'Università
Lubiana

Kr. civilni komisariat za zasede-
no slovensko ozemlje
rektorat univerze
Ljubljana

Štev. 42/41 V Ljubljani, dne 3. maja 1941.

Uredništvu

Jutra

v Ljubljani.

Prosim, da brezplačno objavite naslednjo notico
v svojem cenjenem listu:

"Z univerze."

Z današnjim dnem 3. maja 1941 je ljubljanska
univerza zopet odprta.

Predavanja in vaje se prične 12. maja 1941."

Za storjeno uslugo se Vam najlepše zahvaljujem.

P.n. REKTORJA
v.d. univ. sekretarja:

R. Mitja

AD ACTA

Študente so o odprtju univerze obvestili tudi prek javnih medijev (ZAMU, IV - 217)

Komisija je obravnavala tudi vprašanje upoštevanja prava, ki se je ustvarilo kot pridobitev narodnoosvobodilnega boja. Nova, narodna oblast, bi namreč utegnila meniti, da izpiti slednjega niso upoštevali, zato je komisija izrazila mnenje, da bi se ta hiba lahko popravila s primernimi dopolnilnimi izpiti, torej z neko vrsto nostrifikacije.

V Rupnikovem dekretu je bilo poudarjeno, da bi bili zaradi predavanj oškodovani študentje, ki so služili v domobranskih enotah, komisija pravne fakultete pa je predlagala tudi rešitev za študente oz. študentke, ki so sodelovali v narodnoosvobodilnem boju ali pa zaradi internacije niso mogli ali hoteli študirati na univerzi. Komisija je zanje predlagala dvoje ugodnosti. Naknadno opravljeni izpit naj bi se štel tako, kot bi bil opravljen takrat, ko bi ga mogel kandidat delati v normalnih okoliščinah, čas prebit v osvobodilnem boju ali v internaciji pa naj se šteje v enkratni ali dvakratni izmeri v vsakršno javno ali privatno službo.

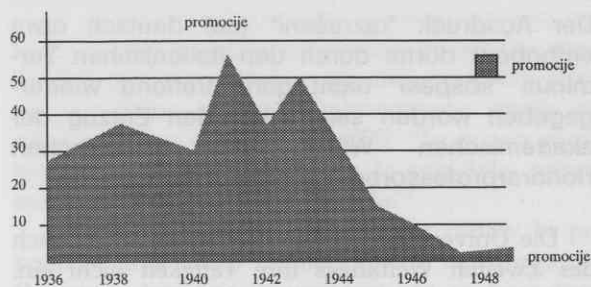

Marij Pregelj: Dvatisočletna kultura (Ljubljana v ilegali I, DZS, Ljubljana 1959)

Promocije na "zaprti univerzi"

Zgoraj omenjena komisija, ustanovljena na pravni fakulteti, je obravnavala tudi vprašanje promocij. Bila je mnenja, da je razmeroma visoko število rigorozov in doktorskih izpitov v veliki meri posledica tega, da je v času okupacije mnogo oseb, tudi starejših - med njimi je bilo zlasti mnogo beguncev iz krajev, ki so jih zasedli Nemci - iskalo moralne opore proti tegobam okupatorskega

pritisaka tudi v poglobljanju svoje strokovne izobrazbe, za kar marsikdo poprej ni mogel najti časa.²⁶ Promocije so hkrati tudi dokaz, da je univerza delovala od 6. aprila do 3. maja 1941 in tudi po Rupnikovem dekretu iz novembra 1943. Prvi dan po napadu sil osi na Jugoslavijo so bile izvršene kar štiri promocije,²⁷ dva dni kasneje (9. 4. 1941) dve promociji,²⁸ 11. aprila pa je bila izvršena še ena.²⁹ Ravno na dan, ko bi se morala po navedbi zapisnika seje univerzitetnega sveta zapreti vrata univerze (glej op. 2), je doktorsko disertacijo branil Metod Mikuž (17. 4. 1941).³⁰ Do konca meseca aprila so sledile še štiri promocije in zadnja v tem obdobju, ki je bila izvršena na prvi dan maja.³¹ Do konca prvega vojnega leta je sledilo 32 promocij, v letu 1942 29, v letu 1943 50, v letu 1944 34 in do 9. maja 1945 še 14 promocij. Po osvoboditvi sta bili v letu 1945 izvršeni le dve promociji.³²

Novi časi, nova oblast, nov jezik, nove težave...

Čas po osvoboditvi je prinesel nekaj sprememb v organizaciji in študijskem programu univerze. Novi študijski predmeti, ki so jih takrat uvedli na pravni fakulteti so bili: leninizem, zgodovina osvobodilne borbe in ruski jezik...³³ Novi časi pa so s seboj vlekli še stare probleme - nastavitve lektorjev za tuji jezik. Dekan pravne fakultete je poročal, da so se javili na razpis lektorata za ruščino naslednji kandidati: Grudinski Ana, Vrtačnik Marija, Zois Egon, Željeznov Ivan in Bordon Rado. Po kratki dekanovi predstavitvi posameznih kandi-

²⁶ ZAMU, T - 1, Zapisniki sej juridične fakultete v Ljubljani 1941 - 50, Zapisnik o seji, ki jo je imel na komisija, izbrana na izredni fakultetni seji z dne 11. junija 1945, na dekanatu pravne fakultete dne 12. junija 1945.

²⁷ ZAMU, T - 1, Promocijski Protokol Univerze v Ljubljani, str. 93 - 94, zap. št. 464 - 467.

²⁸ Promocijski..., str. 94, zap. št. 468 - 469.

²⁹ Promocijski..., str. 94, zap. št. 470.

³⁰ Promocijski..., str. 95, zap. št. 471. Metod Mikuž je doktoriral na teološki fakulteti z disertacijo "Vrsta stiških opatov (doneski zgodovine stiške opatije)".

³¹ Promocijski..., str. 95 - 96, zap. št. 472 - 476.

³² Promocijski, str. 96 - 130, zap. št. 477 - 646.

³³ Zapisniki sej juridične fakultete v Ljubljani 1941 - 50, Poročilo dekana na fakultetni seji 4. avgusta 1945.

datov je fakultetni svet na predlog dekana soglasno izbral honorarnega predavatelja ruščine tov. Bordon Rada.³⁴

"Nesmrtno prijateljstvo" pa je bilo kmalu pretrgano, ogrožen je bil pouk ruskega jezika.³⁵ Učni načrt se je spremenil, med drugim je bilo določeno, da se ruski jezik uvede samo v prvem letniku.³⁶

ZUSAMMENFASSUNG

Der Ausdruck "razrešeni" (auf deutsch etwa enthoben) dürfte durch den italienischen Terminus "sospesi" nicht ganz treffend wiedergegeben worden sein (Über den Entzug der akademischen Würde der italienischen Honorarprofessoren und -lektoren)

Die Universität Ljubljana stellte nach Ausbruch des Zweiten Weltkriegs ihre Tätigkeit nicht ein. Nach längeren Osterferien genehmigte der Hochkommissar für Provinz Ljubljana Emilio Grazioli am 3. Mai 1941, daß der Studienbetrieb in vollem Umfang wieder aufgenommen wurde. Die italienische Besatzungsmacht, die auch finanziell der Universität zugeneigt war, war darum bestrebt, die Universität in das Programm der Italianisierung der Provinz einzubeziehen, ein Vorhaben, das scheitern sollte. Um ihr Ziel zu erreichen, führte sie gleich zu Beginn der Besatzungszeit den obligatorischen Italienischunterricht sowie Vorlesungen über italienische Literatur und Geschichte für Studenten der humanistischen Richtungen an der Philosophischen Fakultät ein. Zu diesem Zweck wurden im Studienjahr 1941/42 italienische Honorarlektoren

und zwei Honorarprofessoren angestellt. Nach der italienischen militärischen Niederlage im Jahre 1943 wurde Ljubljana durch die deutsche Armee besetzt, die genannten Honorarlehrkräfte kehrten, mit Ausnahme von Lektor Budrovich, aus den Sommerferien nicht nach Ljubljana zurück. Unter den veränderten Verhältnissen fielen die Vorlesungen zur italienischen Sprache, Geschichte und Literatur aus. Aus diesem Grunde beschloß der Universitätssenat auf Vorschlag der Philosophischen Fakultät auf seiner Sitzung vom 14. Januar 1944, die italienischen Lektoren und die beiden Professoren aller akademischen Rechte und Pflichten an der Ljubljanaer Universität zu entbinden. Darüber wurde die Provinzverwaltung in Kenntnis gesetzt, die für die Erlassung des entsprechenden Bescheids hinsichtlich ihres Honorars und des Termins ihrer Amtsenthebung zuständig war. Der Chef der Provinzverwaltung beschloß auf Vorschlag des Rektors vom 10. Februar 1944 und aufgrund von Artikel 1 der Verordnung über die Verwaltung der Provinz Ljubljana (vom 20. September 1943) und aufgrund der Bestimmungen der Allgemeinen Universitätsverordnung und der erhaltenen Vollmachten, daß die erwähnten Honorarprofessoren und -lektoren am 30. September 1943 ihrer akademischen Rechte und Pflichten an der Universität Ljubljana entbunden werden. An diesem Tag waren ihre Honorare bereits blockiert worden, weil sie im Wintersemester 1943/44 nicht zu ihrer Dienststelle zurückgekehrt waren. Der Druck auf die Universität wurde auch während der deutschen Besatzungszeit fortgesetzt, einige Universitätsräume wurden sogar beschlagnahmt. Am 11. November 1943 erfolgte Rupniks Erlaß über die Unterbrechung der Vorlesungen, die Universität stellte damit ihre Tätigkeit jedoch nicht ein. Die Arbeit wurde im Rahmen der Institute, Seminare und Laboratorien fortgesetzt, soweit es die Kriegszustände zuließen. Es wurden auch Prüfungen abgenommen und es fanden Rigorosa und Promotionen statt. Nach der Befreiung im Jahre 1945 wurde auch das Studienprogramm verändert und Russisch als Fremdsprache eingeführt.

³⁴ Zapisniki sej juridične fakultete v Ljubljani 1941 - 50, Zapisnik 5. izredne seje fakultetnega sveta, 6. decembra 1946.

³⁵ Zapisniki sej juridične fakultete v Ljubljani 1941 - 50, Zapisnik izredne seje fakultetnega sveta z dne 2. julija 1948. "...Fakultetni svet po diskusiji izjavlja, da odobrava v polni meri stališče CK KPJ, da obžaluje krivične in izmišljene razloge kom/informirajo, in se zavezuje, da bo skupno z delovnim ljudstvom Jugoslavije s svojim delom pomagal ustvariti one materialne pogoje, ki bodo najboljši dokaz za pravilnost poti za uresničenje socializma v naši državi, po kateri vodi delovno ljudstvo Jugoslavije KPJ."

³⁶ Zapisniki sej ..., Zapisnik 1. redne seje fakultetnega sveta pravne fakultete z dne 16. septembra 1948.